

Isbjørnen – øverst i den arktiske fødekæde og afhængig af havisen

De største trusler mod isbjørnen er alle menneskeskabte. Tiltagende klimaforandringer leder til, at havisen smelter og svinder ind. Andre trusler for isbjørnen inkluderer høje koncentrationer af giftstoffer, eventuelle olieudslip og øget skibstrafik samt jagt og generel forstyrrelse. To ud af de fem lande, som isbjørnen lever i, er nordiske, så Norden har et stort ansvar for bevarelsen af arten.

Et karismatisk offer for den globale opvarmning

Tabet af havis i Arktis som en konsekvens af klimaforandringer er en alvorlig trussel mod isbjørnen. Det permanente lag af havis dækker i dag et mindre område end tidligere, og vinterhavisen dannes senere og tør tidligere. Det betyder, at i nogle områder er isbjørne nødt til at tilbringe mere tid på land væk fra deres foretrukne jagtområder på kanten mellem havisen og havet.

Isbjørnen er afhængig af havisen for at kunne jage sæler og deres unger. Denne energi-rige diæt af sælkød gør isbjørnen i stand til at opbygge de nødvendige fedtdepoter for at kunne gå i hi. I de isfri perioder, de tilbringer på land, er det mere svært at finde føde. Fedtdepoterne gør det også muligt for hunisbjørnen at overleve uden at indtage næring, mens hun føder og opfostrer sine unger.

I de isfri perioder spiser isbjørne fugle, fugleæg og fisk. I den sydlige del af deres udbredelsesområde har mange isbjørne, både voksne og unger, lidt af fejlernæring de seneste år på grund af en kortere periode med havis. Det har drevet dem til at nærme sig menneskelige bosteder i jagten på mad, og de bliver til tider set rode i affald i deres søgen på føde.

Miljøgiftes skadelige følger

I de arktiske områder er koncentrationerne af organiske miljøgifte høje, og de akkumuleres opad i fødekæden. Isbjørne optager store mængder af svært nedbrydelige organiske forurenende stoffer (POP'er) via deres føde. Det kan få deres immunsystem og hormonfunktioner til at bryde sammen. Det påvirker også deres reproduktion.

Miljøgifte samles i isbjørnens fedtvæv, og når bjørnene bruger af deres energireserver, eksempelvis under deres perioder på land, frigøres de giftige substanser i deres kroppe og forstyrrer deres energiomsætning, hvilket mindsker deres chancer for overlevelse. Isbjørneunger absorberer også store mængder af giftstoffer gennem modermælken. Et forbud mod miljøgifte ville på sigt hjælpe isbjørnen.

Olie- og gas udvinding kan have alvorlige følger for de arktiske områder og for isbjørnen. Eksempelvis kan olieudslip resultere i forgiftning ved indtagelse samt reducere pelsens isolerende evne.

Når isbjørne i Svalbard og på Grønland undersøges, får de halsbånd på med satellitsender i og der indsamles prøver af deres blod, fedt og andet væv til forskning af miljøgifte. Bjørnene bliver også målt og vejte. Man forsker i konsekvenserne af klimaforandringerne samt effekten af miljøgifte for at undersøge, hvorvidt isbjørnen kan tilpasse sig deres skiftende omgivelser.

Jagt

Europæiske hvalfangere startede med at jage hvaler i 1600-tallet, og det varede ikke længe før jægere og andre udnyttede af naturressourcer ankom. Isbjørne er blevet jaget for deres pels og kød, men også som sport. Grønlandere har altid jaget isbjørne for næring eller til handel. Jagten er i dag reguleret, og kvoterne er lavere end tidligere, men der er stadig usikkerhed om hvorvidt jagttrykket i dag er for højt for isbjørne populationer/bestande, hvis præcise antal ikke kendes.

På alle nordiske sprog er isbjørnen isens bjørn, på engelsk er isbjørnen polarområdets bjørn og isbjørnens videnskabelige navn (*Ursus maritimus*) betyder havets bjørn. Alle isbjørnens navne er berettigede, da isbjørnen lever i Ishavet i den nordlige polar region og får sin føde fra havet. Foto: Magnus Andersen/Norsk Polarinstittut

Havisens hvide kæmpe – isbjørnen (*Ursus maritimus*).

- Nært beslægtet med brunbjørnen (*Ursus arctos*).
- Verdens største firbenede rovdyr.
- Cirkumpolar udbredelse; findes på Svalbard (Norge), Grønland, de arktiske områder i Canada, vest- og nord Alaska og i det nordlige Rusland.
- Sporadiske observationer på Island, den seneste i 1993
- 20.000-25.000 individer, 19 adskilte populationer hvoraf 6 befinder sig i de nordiske lande
- Hanner kan veje op til et ton og leve i 40 år
- Hunner føder typisk kuld på 1-3 unger hvert 3 år, hvoraf 30-50 % opnår at blive fuldvoksne
- Føden består af sæler, hvalrosunger, hvidhvaler, hvalkadavere og til tider andre pattedyr såsom rensdyr på Svalbard. I den isfri sæson havfugle, gæs, fugleæg, fisk, bær, græs og tang.
- Afhængig af havis for at kunne fange føde og reproducere sig.
- Al handel med produkter, der kommer fra isbjørne, er reguleret af CITES (Convention on the International Trade in Endangered Species, Washingtonkonventionen).

Jagt i Svalbard fortsatte helt frem til 1974, hvor et total forbud mod isbjørnejagt blev indført. Det er stadig tilladt at skyde individer, der er til fare for mennesker eller husdyr. I resten af isbjørnens udbredelsesområde er jagt tilladt, men reguleret med kvote. Kvoterne er fastsat for at sikre en bæredygtig jagt, selvom nogle kvoter i virkeligheden godt kan være for høje til et bæredygtigt niveau.

Forstyrrelser i isbjørnens rige

Turisme er Svalbards vigtigste økonomiske indtægtskilde. Omkring 40.000 turister nyder hvert år øens vindblæste arktiske landskaber. Men det er blevet bevist, at snescootere forstyrrer isbjørne, selv på en kilometers afstand. Isbjørnehunner med unger bliver forstyrret, selv når de er endnu længere væk. Isbjørne er nysgerrige væsener, og de opsøger gerne nytillkomne og deres lejre. Det betyder, at når havisen svinder og arktisk turisme stiger kan vi forvente flere isbjørne skudt i selvforsvar.

Der er blevet etableret fredede områder i både Grønland og Svalbard der begrænser menneskelig aktivitet i isbjørnens miljø. Det mindsker unødvendige forstyrrelser og møder mellem isbjørne og mennesker.

Bevaringstiltag

Alle de fem lande isbjørne lever i har underskrevet en aftale om bevaring af isbjørnen (Oslo 1973). Aftalens formål er at beskytte og bevare isbjørnen og dens levested samt at sikre enhver udnyttelse af arten foregår bæredygtigt. Parterne til aftalen udveksler information og samarbejder for at styrke bevarelsen af isbjørne via forskning, overvågning og forvaltning.

Norge tog sit første skridt for at bevare isbjørnen allerede i 1923, men denne lov dækkede kun hunner med unger. Loven var i kraft helt indtil 1974, hvor alle individer blev total fredede i alle norske territorier. Grønland fik ny lov i 2005, som fastlagde et nyt jagt kvote system, hvilket giver yderlig beskyttelse til hunner med unger. Loven forbyder også enhver forstyrrelse af deres huler. Den islandske lovgivning blev revideret i 1994 for at forbyde drab på isbjørne undtagen i tilfælde, hvor de er til fare for mennesker eller husdyr.

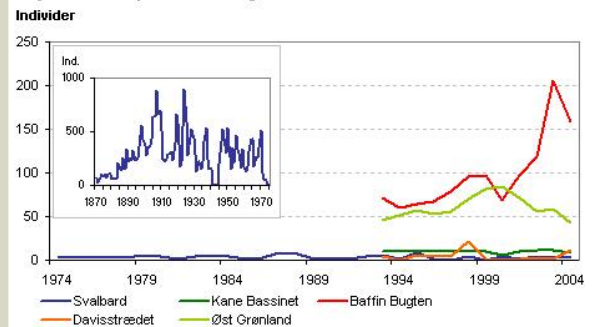
Den internationale naturbeskyttelsesunion (IUCN) har klassificeret isbjørnen som sårbar på global skala, da IUCN's specialgruppe om isbjørne (PBSG) har konkluderet, at der er en reel sandsynlighed for at artens totale antal falder med 30 % over de næste 45 år på grund af klimaforandringer og miljøgifte. På Grønlands og Svalbards rødliste er isbjørnen også klassificeret som værende sårbar.

De arktiske lande erkender behovet for opfølgende overvågning/monitoring af isbjørnebestandene. Nogle bestande er aldrig blevet undersøgt i detaljer, deriblandt den østgrønlandske bestand. Grønland har, i samarbejde med Norge, iværksat en undersøgelse af isbjørnes vandring på den arktiske havis. Undersøgelsen kommer til at producere nødvendig information for fremtidige estimater af isbjørnebestande.

Isbjørneunger. Foto: Jon Aars/Norsk Polarinstittutt

Isbjørne dræbt på Svalbard og i Grønland

Isbjørnejagt var på sit højeste i 1800-tallet. Globalt blev næste 1000 individer dræbt årligt, størstedelen af Inuit folket som en del af deres traditionelle levevis. Grafen viser antallet af dræbte isbjørne på Svalbard og i Grønland, og den lille graf viser tal fra Svalbard før 1974.

Kilder. Svalbard: Norsk Polarinstittutt, 17.12.2007. Grønland: Aars, J., Lunn, N. J. & Derocher, A. E. 2006. Se alle referencer på fakta-arkets hjemmeside. Se nederst for link til hjemmesiden.

De nordiske isbjørnepopulationers status

Population	Skønnet antal	Skønnet i år	Observeret eller skønnet tendens
Barents Havet	2997*	2004	manglende data
Øst Grønland	ukendt	-	manglende data
Kane Basinet	164	1998	tilbagegang
Baffin Bugten	2074	1998	tilbagegang
Davisstrædet	2252	2007	undersøgelse i gang
Det Arktiske Hav	ukendt	-	manglende data

* cirka halvdelen af bestanden lever på Svalbard

– kun sporadiske individer i det Arktiske Hav

– bestandene i Kane bassinet, Baffin bugten og Davisstrædet er delt med Canada

Af de 19 bestande IUCN (World Conservation Union) har anerkendt, betragtes 5 som at være i tilbagegang, 7 er enten stabile eller i fremgang og de sidste 7 bestande kan ikke vurderes, da de holder til i afsidesliggende og utilgængelige områder. Udviklingen af bestanden i Barents Havet er dårligt kendt, og derfor bliver nye undersøgelser iværksat i 2009. Den østgrønlandske bestand skal tælles fra fly i 2010. Nye undersøgelser viser at bestanden, delt af Canada og Grønland, i Davisstrædet sandsynligvis er i fremgang. De andre to bestande delt mellem Canada og Grønland er i tilbagegang på grund af ubæredygtig jagt.

Kilder. Davis Strait: Peacock, E. 2008. Alle andre populationer: Aars, J., Lunn, N. J. & Derocher, A. E. 2006. Se alle referencer på fakta-arkets hjemmeside. Se nederst for link til hjemmesiden.

Alle referencer er at finde på fakta-arkets hjemmeside: www.blst.dk/2010/nordens_natur